

- educational programs for the preparation of higher education applicants] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19> [in Ukrainian].
6. Rekomendatsii dlia pokrashchennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini [Recommendations for improving the quality of higher education in Ukraine] Retrieved from <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Dodatok-2.-Rekomendatsii-dlia-pokrashchennia-iakosti-vyshchoi-osvity-v-Ukraini.pdf> [in Ukrainian].
 7. Rekomendatsii Natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity stosovno zaprovadzhennia vnutrishnoi systemy zabezpechennia yakosti [Recommendations of the National Agency for Quality Assurance in Higher Education regarding the implementation of the internal quality assurance system] Retrieved from <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Rekomendatsii-NAZiAVO-stosovno-vnutrishnoho-zabezpechennia-iakosti.pdf> [in Ukrainian].
 8. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area ESG-2015. Kyiv: TOV «Poligraf plyus», 2015. [in Ukrainian].

Kirdan O. P. The quality of professional training of future economists in the context of the accreditation of education programs and development of the internal provision of security

The actual problems of internal mechanism of quality assurance of future economists' professional training in higher education institutions of Ukraine in the context of accreditation of educational programs are investigated. The achievement of the research purpose made possible the use of general theoretical methods: analysis, synthesis, specification, comparison, generalization, classification. The current regulatory and legislative field of accreditation examination is characterized; stressed on changing requirements for targeted, substantive, procedural and technological aspects of educational activities for the implementation of educational programs for the training of future economists. On the basis of content analysis of the concepts of «the accreditation of the educational program», «the quality of higher education» and «the quality of educational activity», the concept of «the quality of training of future economists» is defined. Proposed and substantiated ways to improve the quality of training of future economists, namely: to form and maintain an effective system of internal quality assurance of higher education at the level of higher education institutions; to establish the internal university subordination, to provide its documentary and programmatic support; the regularly conduct surveys of students of economic specialties (including online) on the quality of educational activities and the satisfaction of their educational needs, the dissemination of positive innovative learning experiences, teaching and assessment, the elimination of negative practices, etc.; promote the professional development of teaching staff through the introduction of an in-service training system.

Key words: accreditation of educational programs, internal quality assurance system, vocational training, quality of vocational training, future economists, educational process, institutions of higher education.

УДК 37.013.42(438)«2004/2012»

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.31>

Козым С. Я.

**РОЗВИТОК НАУКОВИХ НАПРЯМІВ ПЕДАГОГІКИ ПРАЦІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ (2004–2012 РР.)**

У статті представлено ретроспективний аналіз розвитку наукових напрямів педагогіки праці Республіки Польща (2004–2012 рр.). Висвітлено наукові бачення щодо означеного питання польських учених, зокрема К. Жегналека, Т. Новацького, С. Качора, Р. Герлаха та С. Квятковського. Окреслено десять напрямів педагогіки праці за Т. Новацьким (телеологічні питання, професієзнавство, зміст освіти, система освіти, теоретичні основи методологічних досліджень, професійна орієнтація, професійна підготовка і професійний розвиток, навчально-методичне забезпечення, управління процесом підготовки, професійна майстерність). Зауважено, що науковець С. Квятковський, урахувавши зміни на ринку праці, розробив систематизацію напрямів досліджень, які звелися до професієзнавства; професійного консультування; стандартів професійних кваліфікацій; неперервного навчання. Стисло розглянуто ідею Національних і Європейських рамок кваліфікацій (ЄРК). Окреслено рамку кваліфікацій для вищої освіти Польщі. Зауважено, що на Національні рамки кваліфікацій поклали подвійну функцію: ідентифікувати й урахувати особливості наявних у країні підходів до опису кваліфікацій і стати інструментом змін там, де кваліфікації не відповідали тогочасним потребам і цивілізаційним викликам, а отже, положенням Європейських рекомендацій щодо побудови рамок кваліфікацій.

Подано статистику безробіття Республіки Польща (2004–2014 рр.). Відмічено, що безробіття – це ситуація, у якій люди працездатного віку, що здатні й готові працювати в типових умовах, залишаються безробітними, незважаючи на пошуки праці. Водночас порушено проблему еміграції заробітчан-поляків. Наголошено, що відкриття ринку праці ЄС варто трактувати як форму вдосконалення, підвищення професійної кваліфікації поляків, а не як ґрунтовну програмну пропозицію ЄС для Польщі.

Ключові слова: педагогіка праці, професійна освіта, професійна підготовка і професійний розвиток, кваліфікації, ринок праці, безробіття, еміграція.

Процес розвитку наукових напрямів педагогіки з досвіду країн, які є членами Європейського Союзу, для України є актуальним і на часі. Вступивши до ЄС (1 травня 2004 р.) Республіка Польща вирішила для себе широке коло економічних, політичних і соціальних проблем щодо покращення життя своїх громадян. Практично в усіх напрямках розвитку суспільства простежується тенденція перетворень та адаптації до західно-європейських стандартів, зокрема в освіті та професійній підготовці фахівців.

Зміна соціально-економічної моделі суспільства як у Польщі, так і в інших країнах Центральної та Східної Європи привела теоретиків педагогіки до увиразнення нових об'єктів для вивчення. Питання теоретичного та практичного завдання педагогіки праці в галузі педагогічного знання окресленого періоду висвітлювали Тадеуш Новацький, Зигмунд Вятровський, Анджей Богай, Вальдемар Фурманек, Барбара Бараняк, Здіслав Волк, Рішард Бера (Ryszard Bera), Рената Томашевська-Ліпец (Renata Tomaszewska-Lipiec), Францішек Шльосек та ін.

Мета статті – здійснити ретроспективний аналіз розвитку наукових напрямів педагогіки праці Республіки Польща (2004–2012 рр.).

Водночас Казімеж Жегналек (Kazimierz Żegnalek) указує на такі характеристики тогочасної реальності, як поступова глобалізація всіх сфер життя, стрімка комп'ютеризація й автоматизація виробничих процесів у всіх сферах економіки; роль в економіці, що зростає, сфери послуг [17, с. 375]. Саме тому в контексті цих викликів основою для розвитку польського суспільства є розвиток економіки знань на засадах неперервної професійної підготовки фахівців. Без сумніву, ці процеси впливали й на розвиток нових напрямів, і на викристалізацію нової проблематики досліджень у педагогіці праці.

Разом із тим, на противагу усталеним десяти напрямам досліджень педагогіки праці, які обґрунтував іще в 1973 р. Тадеуш Новацький (телеологічні питання, професієзнавство, зміст освіти, система освіти, теоретичні основи методологічних досліджень, професійна орієнтація, професійна підготовка і професійний розвиток, навчально-методичне забезпечення, управління процесом підготовки, професійна майстерність) [14, с. 10], науковці пропонують альтернативні підходи до визначення напрямів. Зокрема, актуальними та затребуваними були розробки Станіслава Качора, Рішарда Герлаха і Стефана Квятковського, що підтверджує наявність наукового дискурсу із цього питання.

Дослідник С. Качор уважав вагомими для педагогіки праці такі напрями досліджень [8]: філософські засади праці на початку ХХІ ст.; термінологічні проблеми загальної та професійної освіти; орієнтація й консультування з особливим акцентом на професійній підготовці; навчання для діяльності; навчання взаємодії; людина у світі праці; педагогіка праці як суспільна наука; багатовимірність і багаторівневість забезпечення суб'єктивного ставлення людини до процесу праці; педагогіка праці й андрагогіка; підготовка викладачів для професійно-технічної, шкільної та позашкільної освіти; економіка освіти й педагогіка праці в Європейському Союзі – нове розуміння.

Натомість Р. Герлах наголошує на тому, що оскільки економічні та політичні умови в країні різко змінилися, то й напрями досліджень педагогіки праці повинні бути ґрунтовно переглянуті. На його думку, важливими були певні питання, що мають визначати наукову сферу педагогіки праці, а саме [6, с. 115–123]: праця людини та її місце в системі цінностей; професійна праця; процес орієнтації та консультування, а також нові правила функціонування професійної орієнтації; загальнотехнічна освіта; зв'язок між професійно-орієнтованим навчанням і професійною підготовкою; напрями розвитку науки, техніки й технології; нове розуміння професійної підготовки; визнання й порівнюваність дипломів і сертифікатів; взаємозв'язок між загальною освітою та професійною підготовкою; цілі, зміст і методи освіти для демократії, миру й толерантності; організаційні й економічні умови професійної підготовки дорослих; доля випускників професійно-технічних училищ і їхньої профпридатності; питання гуманізації праці в час технічної й технологічної трансформації; питання підготовки вчителів для закладів професійного навчання; процес навчання в коледжах та університетах як навчальний об'єкт; порівняльні дослідження, що вивчають розвиток педагогічної роботи в різних країнах; профіль педагога праці.

Окреслені авторські підходи до визначення профілю дослідницької проблематики педагогіки праці хоча й різняться за кількістю пропозицій, проте застосовувалися для визначення тем і проведення досліджень із педагогіки праці, що представлено в монографіях, докторських працях, освітніх програмах, освітніх проєктах та іншій науковій літературі. Посилання на зазначені підходи, на нашу думку, вагомі з огляду на увиразнення нових напрямів досліджень у розвитку педагогіки праці та практичне застосування їх результатів у професійній підготовці фахівців та освіти загалом.

Інтеграційні процеси в Європі, до яких була включена Польща, стали важливим поштовхом для розвитку педагогіки праці. Науковцями та практиками в порозумінні з Міністерством національної освіти реалізовано численні дослідницькі освітні проєкти й ужито заходів для забезпечення порівняння та визнання польських дипломів, вимірювання якості й ефективності професійної підготовки, інтеграції теорії з практикою, охоплюючи дослідження кваліфікацій і професійних стандартів країн ЄС, системи модульного навчання, зв'язку між професійною та європейською освітою і ринком праці.

Беручи до уваги зміни на ринку праці, С. Квятковський розробив вдалу систематизацію напрямів досліджень, які звелися до [10, с. 16–19] професієзнавства; професійного консультування; стандартів професійних кваліфікацій; неперервного навчання.

Згодом до зазначених наукових напрямів діяльності додалися ще й професійне порадицтво, проблеми загальнотехнічної освіти, професійної кваліфікації, реформа системи освіти, питання термінології педагогіки праці [10, с. 26–28].

Варто звернути увагу на те, що експерти педагогіки праці приділяли вагоме значення дослідженню й порівнянню професійних кваліфікацій. Провідними фахівцями з дослідження, розроблення та поширення

результатів моделі Національних рамок кваліфікацій (НРК) у Республіці Польщі були Стефан Квятковський, Іренеуш Возняк (Ireneusz Woźniak), Софія Сепковська (Zofia Sepkowska), Кшиштоф Симела (Krzysztof Symela), Генрик Беднарчик та ін. [10, с. 41–45, 49].

Входження Республіки Польщі до ЄС, відкритий ринок праці й освітня мобільність вимагали порівняння освітніх і професійних кваліфікацій. Для повнішого аналізу стисло розглянемо саму ідею Національних і Європейських рамок кваліфікацій (ЄРК).

Для модернізації й реформування освіти і професійної підготовки в Європі НРК стали вагомим інструментом. Значним поштовхом до розгортання цього процесу стало прийняття Європейським Парламентом і Радою ЄРК навчання впродовж життя (*англ.* The European Qualifications Frameworks for Lifelong Learning – EQF) (2008). У Рекомендаціях щодо його запровадження європейським країнам пропонувалися чіткі спільні дії щодо співвіднесення національних кваліфікаційних рівнів із рівнями ЄРК в розбудові впродовж кількох років нового покоління кваліфікаційних рамок, які будуть ґрунтуватися на національному законодавстві та професійній практиці, а також відповідати європейським стандартам і принципам забезпечення якості освіти [3, с. 120].

На Національні рамки кваліфікацій покладали подвійну функцію: ідентифікувати й урахувати особливості наявних у країні підходів до опису кваліфікацій і стати інструментом змін там, де кваліфікації не відповідали тогочасним потребам і цивілізаційним викликам, а отже, положенням Європейських рекомендацій щодо побудови рамок кваліфікацій.

У досліджуваній період у Польщі кваліфікації надавали особам, які досягнули відповідних результатів навчання. Однак це не означало, що в країні функціонувала така система кваліфікацій, яка могла бути порівнюваною до ЄРК. А це чітко визначені й можливі до порівняння з Європейськими рамками рівні результатів навчання, повсюдно застосований підхід, опертий на результатах навчання, а також широко використовувані системи валідації результатів навчання, контролю якості й можливість накопичення та передачі результатів через систему балів.

Розроблення НРК групою експертів із Польщі тривало протягом 2008–2010 рр. у межах проекту «Вивчення балансу кваліфікацій і компетенцій, доступних на ринку праці Польщі, та моделі Національної рамки кваліфікацій» («Opracowanie bilansu kwalifikacji i kompetencji dostępnych na rynku pracy w Polsce oraz modelu Krajowych Ram Kwalifikacji»). Як результат реалізації проекту розроблено первинну модель НРК Польщі з інструктивними матеріалами для її впровадження, представлену документом «Від Європейських до Національних рамок кваліфікацій» («Od Europejskich do Krajowych Ram Kwalifikacji») [12].

Згодом, у 2010 р., експерти державного Інституту освітніх досліджень (*пол.* Instytut Badań Edukacyjnych) реалізували проект «Розроблення істотних та інституційних передумов впровадження Національної рамки кваліфікацій, а також Державного реєстру Кваліфікацій для навчання впродовж життя», результатом якого стала остаточна модель НРК Польщі. Вона містить вісім рівнів. Результати навчання описано через знання, вміння, компетенції (особистісні та соціальні).

Варто зазначити, що в Польщі окремо розроблено Рамку кваліфікацій для вищої освіти. У розпорядженні міністра науки та вищої освіти від 2 листопада 2011 р. щодо НРК для вищої освіти [13] виокремлено дескриптори для освітніх рівнів бакалавр/ліценціат, магістр, доктор. Структура дескрипторів у Польській рамці кваліфікацій (далі – ПРК) поділена на дві групи: так звана «універсальна ПРК», що містить описи 1–8 рівнів, і ПРК, яка складається з дескрипторів для загальної освіти (1–4 рівні), професійної освіти (1–8 рівні) та вищої освіти (5–8 рівні). Польські рамки кваліфікацій базуються на результатах навчання, оскільки тільки такий підхід уможливив структурування й порівняння кваліфікації. Крім того, на основі результатів навчання можна обґрунтовано формулювати освітні стандарти і програми, що відповідають потребам ринку праці та самих громадян [2, с. 281].

Згідно з поглядом І. Нестеренко, обидві рамки кваліфікацій виконують спільні завдання, тобто включають процеси визначення і класифікації галузевих потреб, створюють галузеві професійні стандарти, формують вимоги до рівнів кваліфікації на основі узгодженої системи показників, описують рівні освіти й навчання в національному масштабі через результати навчання/компетенції, розробляють програми навчання та кваліфікацій, в основу яких покладені компетенції. Розв'язання цих завдань дасть змогу громадянам усіх вікових груп отримати доступ до освіти й навчання протягом усього життя для реалізації свого професійного, економічного й особистісного потенціалу, всім суб'єктам – зрозуміти зміст і взаємозв'язок кваліфікацій, адже чим прозоріше кваліфікації, тим зрозуміліше, як можна «просуватися» від однієї кваліфікації до іншої та планувати власне навчання [2, с. 281].

З огляду на викладене, вважаємо, що напрацювання експертів педагогіки праці НРК мало вагоме значення як для освіти і професійної підготовки, так і для розвитку нового напрямку досліджень у галузі педагогіки праці.

Засновник наукової школи польської педагогіки праці Т. Новацький в останній публікації у 2010 р. [11, с. 28], покликаючись до наведених підходів щодо наукових напрямів педагогіки праці, які лежать в основі цієї науки ще з 70-х років, зауважив, що в сучасних умовах потрібно додати професійне консультування; охорону та гігієну праці; трудову міграцію; професійну кар'єру, креативний розвиток працівників і професійний профіль фахівця; патологію праці.

Зазначимо, що з нових напрямів, які запропонував Т. Новацький, і до сьогодні активно розвиваються професійна орієнтація та порадицтво, що вказує на глибоке осмислення проблематики педагогіки праці та професійну далекоглядність науковця.

Новим суспільним явищем, яке також стало й новим предметом для досліджень у галузі педагогіки праці цього періоду, експерти в працях [4; 7; 10; 15] виділили безробіття, розглядаючи його як супутнє негативне явище у становленні та розвитку вільного ринку праці.

Зокрема, С. Квятковський визначає безробіття як явище, що означає ситуацію, у якій люди працездатного віку, що здатні й готові працювати в типових умовах, залишаються безробітними, незважаючи на пошуки праці [9, с. 391].

У 2004 р. в Польщі зареєстровано 2999,6 тис. безробітних, а у 2008 р. – їх кількість зменшилася вдвічі. У наступні роки зафіксовано невелике збільшення кількості зареєстрованих безробітних – з 1892,7 тис. у 2009 р. до 2157,9 тис. у 2013 р. Варто звернути увагу на те, що серед безробітних найменшу групу становили особи з вищою освітою (5% у 2004 р., 12,4% у 2014 р.) та загальною середньою освітою (7% у 2004 р., 10,5% у 2014 р.)

Інша група зареєстрованих безробітних була з робітничою та середньою професійною освітою (21,9% у 2004 і 2005 рр., 22% у 2013 і 2014 рр.) Найбільшу групу зареєстрованих безробітних становили особи з базовою та середньою освітою (32,3% у 2004 р., 27,5% у 2014 р.) Найбільше зростання кількості безробітних можна зауважити в групі осіб із вищою освітою: за даними Польського статистичного відомства, практично вдвічі [16, с. 281–282].

Безробіттям охоплено й молодь. За словами В. Фурманека, безробітні діти безробітних батьків у майбутньому матимуть менше шансів вибратися із ситуації соціального виключення та приєднатися до тенденцій економічного й культурного життя. Разом зі звиканням до використання соціальної допомоги в них зростають претензійні ставлення до суспільства [5, с. 353–356].

Освітні прагнення молоді досліджували серед інших Тереза Гіза (Teresa Giza) і Катажина Палка (Katarzyna Palka). Вони вказали, що протягом 2000–2012 рр. у Польщі зменшилася кількість учнів, які навчалися в професійних училищах без складання матури (іспиту, що складається після закінчення навчання в середній школі для підтвердження готовності учня до навчання у вищій школі) – з 26% до 18%, натомість збільшився відсоток учнів середніх шкіл, які склали матуру. За результатами Головного статистичного бюро (2011 р.), вищої освіти своїм дітям бажало 65% дорослих у селі, в містах цей показник дорівнював 83%. Однак останнім часом знизився рівень освітніх прагнень батьків стосовно дітей. Це також підтверджують дані Центру досліджень суспільної думки, з яких випливає, що 82% респондентів дотримуються думки, що варто мати освіту, хоча 2004 р. таку думку висловлювали 93% опитаних. Окрім того, більшість поляків вважає, що освіченим людям легше зробити кар'єру (80%), уникнути бідності й зубожіння (64%) та безробіття (57%). Однак таку думку висловлювали у 2004 р. Натомість у 2014 р. збільшилася кількість людей, які стверджують, що освіта не впливає на професійну чи матеріальну ситуацію. Бажання отримати вищу або принаймні середню освіту серед молодих людей і надалі високе, проте тенденція зростання залишається на тому ж рівні [1, с. 146].

Разом із тим некерований доступ до відкритого європейського ринку праці спричинив проблему еміграції заробітчан-поляків, які розглядали це як шанс розвивати професійну кар'єру в міжнародному аспекті. Як зазначив Т. Новацький, проблематика трудової міграції, яку порушили дослідники педагогіки праці, – це сміливий вхід у нову й дуже складну галузь, це відкриття нового розділу педагогіки праці. З педагогічного погляду надзвичайно цінною є наукова рефлексія над викликами для освіти, які породжує робітнича еміграція молоді, особливо з огляду на те, що потік міграції не зменшується [15, с. 45–46].

Саме тому для педагогіки праці постали нові виклики, пов'язані з пошуком і пропозицією системних рішень, які створювали б нагоди для молодих людей залишатися в країні, на розвиток якої вони могли б працювати. Водночас відкриття ринку праці ЄС трактувати як форму вдосконалення, підвищення професійної кваліфікації, а не як ґрунтовну програмну пропозицію ЄС для Польщі.

Висновки. Отже, здійснивши ретроспективний аналіз означеного періоду щодо розвитку педагогіки праці з позиції наукових розвідок учених Республіки Польщі, можемо констатувати, що тема не втрачає своєї актуальності й вимагає конструктивного дискурсу міждисциплінарного характеру.

Питання безробіття, мобінгу, трудоголізму, трудової міграції, професійного вигорання, професійної кар'єри, місця праці, організації знань, інтелектуального капіталу, адаптації навчальної діяльності до потреб ринку праці потребує сучасних досліджень як у Польщі, так і в Україні.

Використана література:

1. Гіза Т., Палка К. Соціально-педагогічні аспекти освітніх ідей. *Наукові записки УКУ. Серія «Педагогіка. Психологія»*. Львів, 2017. № IX. Вип. 2. С. 141–149.
2. Нестеренко І. Б. Національні рамки кваліфікацій в Україні та Польщі: порівняльний аналіз. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2012. № 22 (4). С. 277–284.
3. Пуховська Л. Європейський досвід запровадження національних рамок кваліфікацій. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Серія «Професійна педагогіка»*. 2014. № 8. С. 120–127.
4. Bera R. Aksjologiczny sens pracy a poczucie jakości życia młodych emigrantów polskich. Lublin, 2008. 248 s.

5. Furmanek W. Zarys humanistycznej teorii pracy: (z perspektywy pedagogiki pracy). Toruń, 2008. 519 s.
6. Gerlach R. Nowe obszary badań w pedagogice pracy. *Pedagogika pracy i andragogika w konstelacji europejskiej i globalnej* / red. Z. Wiatrowski. Włocławek, 2006. S. 115–123.
7. Jeruszka U. Teorie w dziedzinie (nie tylko) pedagogiki pracy. *Wokół podstawowych zagadnień pedagogiki pracy*. Bydgoszcz, 2017. S. 62–107.
8. Kaczor S. O Potrzebie badań obszarów pedagogiki pracy. *Pedagogika pracy w kontekście integracji europejskiej* / red. Z. Wiatrowski, U. Jeruszka, H. Bednarczyk. Warszawa, 2003. 341 s.
9. Kwiatkowski S. M., Bogaj A., Baraniak B. *Pedagogika pracy*. Warszawa, 2007. 235 s.
10. Kwiatkowski S. M. Popyt na pracę w warunkach kryzysu gospodarczego. *Szkola – Zawód – Praca*. № 1. S. 16–28.
11. Nowacki T. W. Wybrane problemy pedagogiki pracy – między diagnozą prognozą. *Pedagogika pracy w perspektywie dyskursu o przyszłości* / red. R. Gerlach. Bydgoszcz, 2010. 342 s.
12. Od Europejskich do Krajowych Ram Kwalifikacji / pod red. merytoryczną E. Chmieleckiej. Warszawa, 2009. 160 s.
13. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. *Dz. U.* 2011. № 253. Poz. 1520. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20112531520/O/D20111520.pdf> (data звернення: 27.04.2014).
14. Wiatrowski Z. Początki, rozwój i aktualny stan pedagogiki pracy w Polsce. *Relacja i refleksja okolicznościowa z okazji 40-lecia Pedagogiki Pracy. Edukacja ustawiczna dorosłych*. 2012. Cz. I. № 2. S. 7–13.
15. Wierzejska J. Nowe obszary i problemy badawcze pedagogiki pracy. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. *Wydział Pedagogiki i Psychologii VOL. 30. № 2 (2017). SECTIO J, ANNALES*. S. 41–49. URL: <http://dx.doi.org/10.17951/j.2017.30.2.41> (data звернення: 19.04.2019).
16. Woźniak Waldemar Analiza bezrobocia w Polsce w latach 2004–2014. *Studia i prace wydziału nauk ekonomicznych i zarządzania*. № 42. T. 1. S. 269–283. URL: 10.18276/sip.2015.42/1-18. (data звернення: 18.04.2019).
17. Żegnałek K. Pedagogika pracy wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych. *Pedagogika pracy i andragogika w konstelacji europejskiej i globalnej* / red. Z. Wiatrowski. Włocławek, 2006. S. 375.

References:

18. Hiza T., Palka K. Sotsialno-pedahohichni aspekty osvithnikh idei. Naukovi zapysky UKU. Serii: «Pedahohika. Psykhohihiia». Lviv, 2017. Chyso IX. Vyp. 2. S. 141–149 [in Ukrainian].
19. Nesterenko I. B. Natsionalni ramky kvalifikatsii v Ukraini ta Polshchi: porivnialnyi analiz. *Visnyk Luhanskooho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*. 2012. № 22 (4). S. 277–284 [in Ukrainian].
20. Pukhovska L. Yevropeyskyi dosvid zaprovadzhennia natsionalnykh ramok kvalifikatsii. *Naukovi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy*. Serii: Profesiina pedahohika. 2014. № 8. S. 120–127 [in Ukrainian].
21. Bera R. Aksjologiczny sens pracy a poczucie jakości życia młodych emigrantów polskich. *Lublin*, 2008. 248 s.
22. Furmanek W. Zarys humanistycznej teorii pracy: (z perspektywy pedagogiki pracy). Toruń, 2008. 519 s.
23. Gerlach R. Nowe obszary badań w pedagogice pracy. *Pedagogika pracy i andragogika w konstelacji europejskiej i globalnej* / red. Z. Wiatrowski. Włocławek, 2006. S. 115–123.
24. Jeruszka U. Teorie w dziedzinie (nie tylko) pedagogiki pracy. *Wokół podstawowych zagadnień pedagogiki pracy*. Bydgoszcz, 2017. S. 62–107.
25. Kaczor S. O Potrzebie badań obszarów pedagogiki pracy. *Pedagogika pracy w kontekście integracji europejskiej* / red. Z. Wiatrowski, U. Jeruszka, H. Bednarczyk. Warszawa, 2003. 341 s.
26. Kwiatkowski S. M. Popyt na pracę w warunkach kryzysu gospodarczego. *Szkola – Zawód – Praca*. № 1. S. 16–28.
27. Kwiatkowski S. M., Bogaj A., Baraniak B. *Pedagogika pracy*. Warszawa, 2007. 235 s.
28. Nowacki T. W. Wybrane problemy pedagogiki pracy – między diagnozą prognozą. *Pedagogika pracy w perspektywie dyskursu o przyszłości* / red. R. Gerlach. Bydgoszcz, 2010. 342 s.
29. Od Europejskich do Krajowych Ram Kwalifikacji / pod red. merytoryczną E. Chmieleckiej. Warszawa, 2009. 160 s.
30. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego. *Dz. U.* 2011. № 253. Poz. 1520. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20112531520/O/D20111520.pdf> (data звернення: 27.04.2014).
31. Wiatrowski Z. Początki, rozwój i aktualny stan pedagogiki pracy w Polsce. *Relacja i refleksja okolicznościowa z okazji 40-lecia Pedagogiki Pracy. Edukacja ustawiczna dorosłych*. 2012. Cz. I. № 2. S. 7–13.
32. Wierzejska J. Nowe obszary i problemy badawcze pedagogiki pracy. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. *Wydział Pedagogiki i Psychologii VOL. 30. № 2 (2017). SECTIO J, ANNALES*. S. 41–49. URL: <http://dx.doi.org/10.17951/j.2017.30.2.41> (data звернення: 19.04.2019).
33. Woźniak Waldemar Analiza bezrobocia w Polsce w latach 2004–2014. *Studia i prace wydziału nauk ekonomicznych i zarządzania*. № 42. T. 1. S. 269–283. URL: 10.18276/sip.2015.42/1-18. (data звернення: 18.04.2019).
34. Żegnałek K. Pedagogika pracy wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych. *Pedagogika pracy i andragogika w konstelacji europejskiej i globalnej* / red. Z. Wiatrowski. Włocławek, 2006. S. 375.

Kohut S. Ya. Development of scientific directions of pedagogy of labor of the Republic of Poland: European context (2004–2012)

The retrospective analysis of the development of scientific directions of pedagogy of labor in Poland Republic (2004–2012) and scientific visions on the identified issue of polish scientists, in particular K. Zhegnalek, T. Nowatsky, S. Kachor, R. Gerlach and S. Kwiatkowski are presented in the article. Ten directions of pedagogy of labor, according to T. Nowatsky.

It is noted that S. Kwiatkowski has developed a systematization of the directions of research, taking into account changes in the labor market. The scientist underlined directions of research: professional science; professional counseling; standards of professional qualifications; lifelong learning. The idea of a National and European Qualifications Framework (EQF) is briefly discussed in this article. There is also outlined the framework of qualifications for higher education in Poland.

Importantly that the National Qualifications Framework has provided a dual function: to identify and take into account the approaches to qualifications describing process (based on existing specificities of the country); to become an instrument

of changes in situation, when qualifications were inappropriate to the needs and to civilizational challenges of the time. So, qualifications were unsuitable to the principles of the European Guidelines for the Framework.

There is ostended the statistics of unemployment of the Republic of Poland (2004–2014). It is marked unemployment as a situation, when people of working age, who are able and willing to work under typical conditions, become unemployed, despite their job search. Also, it is underlined the problem of emigration of earner poles. Article emphasizes that opening the EU labor market should be interpreted as a form of improvement and development of professional qualification of poles, but not as a detailed program proposal of EU to Poland.

Key words: labor pedagogy, vocational education, vocational training and professional development, qualifications, labor market, unemployment, emigration.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-70.32>

Козяра М. М., Кривцов В. В.

РОЗГЛЯД ДЕЯКИХ ВІДМІННОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ МАТЕРІАЛУ З ГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У НАВЧАЛЬНИХ ВИДАННЯХ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ

Стаття присвячена одній з актуальних проблем вищої освіти – підвищенню конкурентоспроможності здобувачів вищої освіти та формуванню в них графічних знань. Роботодавці висувають високі вимоги до рівня графічної підготовки майбутнього фахівця в закладах вищої освіти, пропонують відбивати мінливі вимоги сьогодення в освітніх програмах, вказують на використання закордонного досвіду. За цих умов гостро постає необхідність підготовки фахівців з якісно новим рівнем професійного мислення, готових використовувати нову міждисциплінарну інформацію. У статті висвітлюються напрацювання сучасних науковців і педагогів-практиків щодо дослідження і визначення понять і термінів нарисної геометрії й інженерної графіки. Акцентується увага на деяких методичних і практичних аспектах графічної підготовки майбутнього фахівця в теорії та практиці освіти, визначені основні поняття дослідження. Розглядаються питання відмінностей у назвах проєкцій та зображень графічних об'єктів у пострадянській і закордонній навчальній літературі з погляду їх кращого сприйняття здобувачами вищої освіти під час вивчення нарисної геометрії й інженерної графіки, деякі методичні аспекти, пов'язані із цим. Це значно полегшує сприйняття здобувачами вищої освіти навчального матеріалу із графічних дисциплін, робить їхні знання більш глибокими та змістовними, концентруючи увагу на головному. Розкрито можливості оптимізації навчального процесу. Зазначається, що концепція дослідження забезпечується єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів.

Ключові слова: заклади вищої освіти, майбутній фахівець, здобувач вищої освіти, дисципліни графічного спрямування, графічна підготовка, нарисна геометрія, інженерна графіка, навчальна література, науково-педагогічний працівник, методичний аналіз.

Входження України у світовий освітній простір супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії й освітній практиці закладів вищої освіти. Тому велика увага має приділятися підготовці здобувачів вищої освіти, створенню ефективної системи їх навчання. Не дивно, що проблемам професійної підготовки майбутнього фахівця останнім часом приділяється значна увага на сторінках фахових та інших видань, на науково-практичних конференціях. У професійній підготовці здобувача вищої освіти значне місце відводиться його графічній підготовці, зокрема вивченню нарисної геометрії й інженерної графіки. Ці дисципліни сприяють розвитку просторового уявлення й уяви, конструктивно-геометричного мислення, здатності до аналізу і синтезу просторових форм, а також вихованню графічної культури.

Сучасні підходи до вивчення графічних дисциплін розкриті у працях О. Джеджули, М. Козяра, В. Кривцова, Г. Райковської, Д. Ткача, М. Юсупової та ін. Водночас багато аспектів проблеми графічної підготовки здобувачів вищої освіти на сьогодні залишаються невивченими. Це стосується як педагогічної теорії, так і практики. Одним із найбільш важливих є питання відбору змісту навчального матеріалу, який повинен засвоїти здобувач вищої освіти, щоб мати належний рівень графічної компетентності.

Вища освіта України поступово інтегрується в європейський освітній простір, а разом із нею й графічна підготовка майбутнього фахівця. У науковому доробку М. Козяра [1, с. 144–147] проаналізовано навчальні підручники (посібники) та методичні розробки із графічних дисциплін, які використовуються в освітньому просторі Англії, Німеччини, Польщі, Франції й Італії. Видання використовують у ланці навчання «ЗНЗ – коледж – ЗВО» і охоплюють галузі машинобудування та будівництво: навчальні видання; довідники; методичні рекомендації до практичних занять; видання навчально-виробничої діяльності. Дослідник зазначає, що в європейському освітньому просторі автори навчальної літератури забезпечують дидактичні умови успішного засвоєння теоретичного та практичного матеріалу графічних дисциплін шляхом:

1. Чіткого структурування змісту на основі інтегрування навчального матеріалу з нарисної геометрії та креслення, яке збільшує доступність теоретичного матеріалу з нарисної геометрії, а також підвищує рівень виконання графічних робіт завдяки використанню знань із нарисної геометрії.

2. Оптимального дозування обсягу теоретичного матеріалу з нарисної геометрії та креслення.